

ชุมชนเข้าบ้านปางคำใต้ อำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนหนึ่งในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง ภายใต้มูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งได้ดำเนินการเพื่อให้ประชาชนบนพื้นที่สูงมีความมั่นคงใน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และชีวิต จนสามารถร่วมพัฒนาชาติ ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทของราษฎรเผ่าเข้า บ้านปางคำใต้ อำเภอปง จังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินชีวิต โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กับผู้นำการเปลี่ยนแปลง 25 ครอบครัว ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการอย่างอิสระและรวบรวมข้อมูลจากเวทีชุมชน การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) การวิเคราะห์ใช้เทคนิค Future Search Conference (F.S.C.) และ SWOT analysis แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้อต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ผลการศึกษาพบว่าชุมชนเข้าบ้านปางคำใต้สืบเชื้อสายมาจากพญาอินทรีศรีศรีสมบัติ ซึ่งเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้านครน่านและพญาคำหล้าที่สืบตำแหน่งต่อจากบิดาเมื่อปี พ.ศ. 2468 ผู้นำรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันต่างเป็นคนในตระกูลศรีสมบัติ ซึ่งเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง นับเป็นรากเหง้าที่ภาคภูมิใจและเป็นทุนทางสังคมที่มีค่าของชุมชน ในชุมชนมีผู้รู้และมีการศึกษาซึ่งนับเป็นจุดแข็งเมื่อเทียบกับชุมชนบนพื้นที่สูงทั่วไป อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนเข้า บ้านปางคำใต้จะได้รับรางวัลกองทุนแม่ของแผ่นดิน แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงกระแสการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและทำลายสภาพแวดล้อมจนอาจจะนำไปสู่ความไม่พอเพียงและยั่งยืนของ

ชุมชน ดังเห็นได้จากปัญหาการเสื่อมโทรมของพื้นที่ทำกิน และครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้กองทุนต่างๆ ที่มีในชุมชน ผลการจัดเวทีชุมชนหลายเวทีและการสนทนากลุ่มย่อย ทำให้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ตระหนักถึงแนวการพัฒนาแบบพึ่งตนเองและปัจจัยภายในชุมชนมากขึ้นแทนที่ “บ้านเรามองแต่ข้างนอก” ชุมชนจึงได้ร่วมกันออกแบบบัญชีครัวเรือน ทำบัญชี และมอบหมายให้มีผู้สรุป รายงานผลเป็นรายเดือนเพื่อให้เกิดการมองข้างในบ้าง แต่ก็เห็นว่าการมองข้างนอกเพื่อนำสิ่งดีจากชุมชนอื่นในบางอย่างที่เหมาะสมมาใช้ในชุมชนก็ยังเป็นสิ่งที่ดีควรทำ จึงเลือกศึกษาดูงานในชุมชนที่ได้รับการยกย่องให้เป็นตัวอย่าง คือชุมชนบ้านน้ำเกี๋ย ซึ่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ศึกษาแล้วว่าเหมาะสม มีลักษณะใกล้เคียงกับชุมชนของตนเอง ผลได้ที่เป็นรูปธรรมทันทีจากการดูงานคือ ทำให้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงตระหนักว่าภายในชุมชนยังมีทรัพยากรที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เห็นแนวทางในการจัดการเพื่ออนุรักษ์ป่าได้ชัดเจนขึ้น จากประสบการณ์การจัดการกองทุนต่างๆซึ่งมีมาก่อน มีผลให้หนี้สินของครัวเรือนเพิ่มขึ้น ชุมชนจึงร่วมกันกำหนดแนวทางจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินใหม่ ให้เป็นกองทุนเพื่อยืมโดยไม่มียอดดอกเบี้ยเพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ในความยั่งยืนของชุมชน ชุมชนได้ให้ความสำคัญกับเยาวชนโดยได้จัดโครงการอบรมแบบมีส่วนร่วมในการเขียนโครงการ และการถ่ายทอดความรู้เรื่องวัฒนธรรมของชนเผ่าแก่กลุ่มเยาวชน

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชุมชน พบว่าทุนความเป็นเครือญาติมีสายสัมพันธ์กลับฟื้นคืนมา ในกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีการสลับสับเปลี่ยนกันเป็นผู้นำตามความถนัด บัญชีครัวเรือนเป็นการออกแบบบนฐานคิดวิถีชีวิต นำมาสู่การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเชื่อมโยงสู่การจัดการระเบียบกองทุนแม่ของแผ่นดิน ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นการประสาน เวลาว่างจากการประกอบอาชีพ ตำแหน่งทางสังคมเป็นตัวแบบเชื่อมประสานกิจกรรมในชุมชนได้เป็นอย่างดี การเป็นคนหัวก้าวหน้าเมื่อได้เรียนรู้แล้วทดลองทำและขยายผลให้เพื่อนบ้าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชนที่เข้าไปสนับสนุน เกิดความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ระหว่างกระบวนการและการเรียนรู้จากประสบการณ์

Yao community at Pangka Tai village, Pong district, Phayao Province, is one community in the Program for Highland Community Life Quality Development of the Royal Project. The program has been carried out for sustainable economic, environment and life of highland populace. Consequently, they are able to take part in the development of the nation, as His Majesty the King's intention, given in 1969.

The objectives of this research were to study: 1) the context of Yao community at Pangka Tai village, Pong district, Phayao Province; 2) the participatory learning process for self-reliance in accordance with the philosophy of sufficiency economy; and 3) the internal and external factors affecting the changes in their ways of life. Participatory action research process was carried out with the 25 change agents volunteering in this process. Data were collected through community forum and focus group discussion, analyzed by using Future Search Conference (F.S.C.) and SWOT analysis, and verified by the change agents.

It was found that the villagers were descended from Praya Inthakirisrisombat appointed by the Prince of Nan and Praya Khamlha who succeeded his father to the throne in 1925. Up till now the vigorous leaders have been the members of Srisombat family. This was the great provenience and valuable social capital. Compared to other highland communities, there were some intellectuals and well educated persons who could be considered as the strength of the community. Even though the village had won the prize from the Mother of the Land's fund, it was inevitable that the Yao community at Pangka Tai was a victim of main stream development

which caused the dependence on external factors and the deterioration of natural land resources. Also, most families were in debt to village funds.

After participating in several community forums and focus group discussions, the change agents gradually recognized the importance of the self-reliance development depending on internal resources, instead of “only looking outward”. Therefore, the community participated in designing a household book, doing record bookkeeping and assigning responsible persons for monthly compilation. However, looking outward to seek good practices from successful communities should be carried on. Therefore, after carefully investigating the change agents decided to visit Ban Nam Gang community which was relatively geo-socially similar to their community. The immediate results obtained from the visiting were the change agents had recognized that there were unexploited resources in the community and had clarified approach in forest conservation. Lessons learnt from the experience in the management of several previous village funds, which resulted in the increasing of household debts, led to a new approach in managing the Mother of the Land’s fund – the loan without interest for public activities. Furthermore, the community realized on the importance of the youths and conducted the participatory training on project writing and the transferal of traditional culture and knowledge.

For behavioral changes in the community, it was found that there was the rehabilitation of brotherhood. Members of the community were willing to be a leader of any activities in the community depending on their skills. House hold account they designed based on the community lifestyle and it could be connected to the management of the rules and regulation of the mother of the land fund. The factor supporting changes was making use of leisure time. Besides, social status could be the connection of community activities. Community members became to broaden their vision since they did experiential learning and extended what they had learned to their neighbors. Government officials and private sector also supported the community on the connection of the process and experiential learning.